

แนวคิดการจัดวางประติมากรรมเหรียญ ในวัดมหานิกายเงินิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ*

Received: 31 January 2022

Revised: 24 August 2022

Accepted: 18 October 2022

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช**

เทพเหรียญ หรือพระเวทโพธิสัตว์ ถือเป็นเทพธรรมาบาลสำคัญองค์หนึ่งที่พบในวัดพุทธศาสนามหายานทั้งฝ่ายจีนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ ลักษณะสำคัญคือเป็นเทพบุรุษแต่งกายในชุดนักรบแบบจีน พระพักตร์แสดงความเยาว์ พระหัตถ์ถือกระบอง จากการสำรวจพบว่าการจัดวางประติมากรรมองค์ดังกล่าวในตำแหน่งที่หลากหลาย ดังนั้น ในบทความนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะจัดกลุ่มรูปแบบการจัดวางเทพเจ้าเหรียญในวัดจีนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ และขณะเดียวกันทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดวางดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่าตำแหน่งการจัดวางภายในวัดทั้ง 2 นิกายมีทั้งหมด 3 รูปแบบหลัก คือ 1) ตำแหน่งบริวารนอกแนวแกนประธานภายในอาคารประธาน 2) พื้นที่ด้านหน้าภายในอาคารประธาน บนแนวแกนประธาน และหันหน้าเข้าหาพระประธาน และ 3) ภายในวิหารท้าวจตุโลกบาล หรือด้านนอกอาคารประธาน โดยอยู่บนแนวแกนประธาน และหันหน้าเข้าหาพระประธาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดวางดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้ คือในส่วนของวัดจีนิกาย การจัดวางสัมพันธ์กับแนวทางที่มีอยู่เดิมในจีน ซึ่งสืบเนื่องมาจากลักษณะประติมานวิทยาของเทพเจ้าเหรียญในจีนที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างพระสัททกุมารกับเหรียญเงินเจียงจวิน ส่วนวัดอนัมนิกาย แนวทางการจัดวางเทพเจ้าองค์นี้น่าจะได้แรงบันดาลใจจากวัดจีนิกาย เนื่องจากการประดิษฐานเทพเจ้าองค์ดังกล่าวภายในวัดไม่เป็นที่นิยมในศิลปะเวียดนาม ปัจจัยที่ทำให้เกิดความนิยมดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากผู้อุปถัมภ์วัดอนัมนิกายในกรุงเทพฯ ที่เป็นชาวจีนมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่รัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์อนัมนิกายที่เป็นชาวนครหลวงลงตั้งตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เหรียญ;
พระเวทโพธิสัตว์;
จีนิกาย;
อนัมนิกาย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “งานศิลปกรรมในวัดพุทธศาสนามหายาน จีนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพมหานคร” ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “กรุงเทพมหานคร ศูนย์กลางงานช่างแห่งแผ่นดิน: ศิลปกรรมกับการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชาติ” ประเภททุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส) ประจำปีงบประมาณ 2563 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ติดต่อได้ที่ chen_liuling@hotmail.com

Arrangement Concept of Wei-tuo in Chinese and Vietnamese Mahayana Temples in Bangkok*

Received: 31 January 2022

Revised: 24 August 2022

Accepted: 18 October 2022

Achirat Chaiyapotpanit**

Wei-tuo or Veda Bodhisattava is a significant sculpture normally found in Chinese and Vietnamese Mahayana temples in Bangkok. It is portrayed as a young male god dressed in Chinese armor and holding a club. The god's arrangements inside these temples of two sects in Bangkok are various. Thus, this article is aimed to categorize the arrangements of Wei-tuo found in those temples, and also to study the factors having impacts on these arrangements.

According to the research, the arrangements can be categorized into 3 types: 1) he was placed in any subsidiary position inside the principal building, but not on the main axis; 2) he was placed inside the principal building, on the main axis and turned his face towards the principal Buddha image; 3) facing the principal Buddha image, he was placed on the main axis, either inside the hall of Heavenly Kings or the area in front of the principal building.

As for the factors which have an impact on these arrangements, those found in Chinese Mahayana temples are related to the practices in China, which are relevant to the iconographical characteristics of Wei-tuo (a mixture of characteristics from Skandha and Weitianjiangjun). As for Vietnamese Mahayana temples, the arrangements of Wei-tuo were influenced by those found in the former, because the placement of Wei-tuo inside temple is not popular in the Vietnamese Buddhist art. The factors leading this practice to be popular among Bangkok Vietnamese Mahayana temples were the increasing amounts of Chinese patrons since the reign of King Rama III and the decrease of Vietnamese monks in Vietnamese Mahayana sects.

Research Article

Abstract

Keywords

Wei-tuo,
veda bodhisattava,
Chinese mahayana sect,
Vietnamese mahayana sect

* This article is part of the research sub-project 4, "Art in Chinese and Vietnamese Mahayana Temples of Bangkok" under the project "Bangkok, the Center of Thai Craftsmanship: A Study of Artistic Conservation and Development to Increase Value of the National Cultural Heritage" supported by TRF Senior Research Scholar 2020.

** Assistant Professor, Department of Art History, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, e-mail: chen_liuling@hotmail.com

1. บทนำ

พระพุทธศาสนานิกายมหายานเป็นนิกายหนึ่งที่แพร่หลายอย่างมากในประเทศไทย โดยมีต้นกำเนิดมาจากจีนและเวียดนาม ดังนั้น คนไทยจึงกำหนดนามเรียกพระพุทธศาสนาที่มาจากสองพื้นที่นี้ว่า จีนิกายและอนัมนิกาย ด้วยพระทั้งสองนิกายมีบทบาทในราชสำนัก ดังนั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีระเบียบกำหนดสมณศักดิ์ของทั้งสองนิกายเช่นเดียวกับพระสงฆ์ไทยและมอญ (พระครูคณานิสมณจารย์ (โผเรียน เป้า), 2507, น. 11)

การแบ่งนิกายข้างต้นมาจากความเข้าใจของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยพิจารณาจากแหล่งที่มา แต่ในความเป็นจริงแล้ว พระพุทธศาสนาจากจีนและเวียดนามมีลักษณะร่วมกันหลายประการ เช่น แนวคิดและหลักคำสอนที่มาจากนิยามนอกเหนือจากนี้ งานพุทธศิลป์ที่สร้างในสองดินแดนมีความคล้ายคลึงกันด้วย อาทิ การสร้างพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพันกร รวมไปถึงพระโพธิสัตว์องค์อื่นๆ ความพ้องกันดังกล่าวมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา รวมถึงงานพุทธศิลป์ในเวียดนามได้รับอิทธิพลหลักจากจีน แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันไปบ้างจากปัจจัยทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน

วัดจีนิกายและวัดอนัมนิกายทั้งหมดในกรุงเทพฯ ประดิษฐานประติมากรรมเหว่ยถั่ว (韋陀) (เสียงภาษาจีนกลาง) บางครั้งเรียกว่า “เหว่ยถั่วผู้ฆ่า” “พระเวทโพธิสัตว์” (ภาพที่ 1 และ 2) เทพเหว่ยถั่วเป็นหนึ่งในเทพธรรมบาลที่พบในพุทธสถานของดินแดนจีนและเวียดนาม โดยมีเอกลักษณ์สำคัญคือ เทพบุรุษแต่งกายในชุดนักรบจีน พระพักตร์อ่อนเยาว์ พระหัตถ์ถือกระบอง

ตำแหน่งการจัดวางเทพเหว่ยถั่วในวัดจีนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ มีความน่าสนใจ เช่น บางแห่งประดิษฐานเทพเหว่ยถั่วในวิหารท้าวจตุโลกบาล ซึ่งอยู่ด้านหน้าอาคารประธาน และจัดวางให้หันพระพักตร์เข้าหาอาคารประธาน บางแห่งประดิษฐานประติมากรรมภายในอาคารประธาน โดยจัดชิดผนังด้านข้างและอยู่ใกล้ประตูทางเข้าอาคาร และบางแห่งจัดวางประติมากรรมเหว่ยถั่วบริเวณพื้นที่ด้านหน้าภายในอาคารประธาน โดยจัดให้ประติมากรรมหันหน้าเข้าหาประติมากรรมประธาน เป็นต้น

ด้วยแนวทางการจัดวางที่หลากหลาย บทความนี้จึงเก็บข้อมูลการจัดวางประติมากรรมเหว่ยถั่วในวัดทั้ง 2 นิกายของกรุงเทพฯ เพื่อสรุปให้เห็นภาพชัดเจนว่า ประติมากรรมดังกล่าวมีรูปแบบการจัดวางอย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกัน ทำการศึกษาแนวคิดที่อาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดวางเทพเจ้าเหว่ยถั่วด้วย เช่น ความเชื่อพัฒนาการทางสังคม เป็นต้น

ประติมากรรมเหว่ยถั่วปรากฏมาก่อนในศิลปะจีน ซึ่งต่อมาส่งอิทธิพลให้ศิลปะเวียดนาม ดังนั้น การจัดวางประติมากรรมดังกล่าวในวัดจีนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ จึงน่าจะสัมพันธ์กับงานศิลปกรรมที่มีมาก่อนในจีนและเวียดนาม ดังนั้น เพื่อสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย บทความนี้จึงแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน **ส่วนแรก** ขอนำเสนอข้อมูลด้านประติมานวิทยาที่ปรากฏในหลักฐานเอกสารและมีผลต่อการจัดวางเทพเหว่ยถั่ว รวมไปถึงการจัดวางเทพเจ้าองค์นี้ภายในพุทธสถานของศิลปะจีนและศิลปะเวียดนาม¹ และ **ส่วนที่สอง** กล่าวถึงการจัดวางเทพเจ้าองค์ดังกล่าวในวัดจีนิกายและอนัมนิกายของกรุงเทพฯ และทำการศึกษาว่ามีการสืบต่อจากงานศิลปกรรมในบ้านเกิดบรรพบุรุษ มีการปรับเปลี่ยนหรือไม่

¹ งานศิลปกรรมโบราณในพื้นที่ประเทศเวียดนามปัจจุบัน สร้างโดยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ งานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้เป็นของกลุ่มชาวเวียดนาม หรือที่คนไทยเรียกว่า ชาวญวน หรือชาวเวียดนาม

ภาพที่ 1. ประติมากรรมเหวยถั่ว วัดมังกรมลาวาส

ภาพที่ 2. ประติมากรรมเหวยถั่ว วัดอุภัยราชบำรุง

2. การจัดวางเหวยถั่วในศิลปะจีนและศิลปะเวียดนาม

2.1 เหวยถั่วในเอกสารพระพุทธศาสนาของจีน

เหวยถั่ว หมายถึง สกัณฑุมาร ซึ่งเป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดู และต่อมากลายเป็นเทพธรรมบาลในพุทธศาสนา แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในอินเดียและเผยแพร่มายังจีนเช่นกัน ดังปรากฏภาพแกะสลักนูนต่ำสกัณฑุมารในตำแหน่งปากทางเข้าวัดถ้ำในกลุ่มวัดถ้ำหวินกั่ง และมีการกล่าวถึงหน้าที่ดังกล่าวในคัมภีร์พระพุทธศาสนาฉบับแปลเป็นภาษาจีนเช่นกัน โดยปริวรรตนามของท่านเป็นภาษาจีนว่า “ซือเจี้ยนถั่ว” (私建陀) แต่ต่อมาในชั้นหลังกลับเรียกเทพองค์นี้ว่า “เหวยถั่วเทียน” (達駝天)²

พระสงฆ์นามว่าฮุยหลิน (慧琳) มีรรรถาธิบายในหนังสือ *ฮุยหลินยินอี่* (慧琳音义) ซึ่งประพันธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 1353 ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากความผิดพลาดในการคัดลอกคัมภีร์ในภาษาจีน โดยคำว่า “เทียน” แปลว่า เทวดา ส่วนคำว่า “เหวยถั่ว” อาจมาจากคำว่า “เจี้ยนถั่ว” โดยเกิดความสับสนเนื่องจากตัวอักษรเหวย (達) คล้ายกับตัวอักษรเจี้ยน (建) (Li, 2012, p. 24) จากบันทึกของท่านฮุยหลินแสดงให้เห็นว่านามของพระสกัณฑุมารควรเขียนว่า “เจี้ยนถั่ว” (建陀) แต่ด้วยความผิดพลาดในการเขียนหรือคัดลอกคัมภีร์จึงกลายเป็น “เหวยถั่ว” (達駝) ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับนาม “เจี้ยนถั่ว” และ “เหวยถั่ว” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาฉบับภาษาจีนที่แปลในช่วงก่อนหน้า อาทิ *มหาปริณิพพานสูตร* ซึ่งแปลในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 9 ระบุนามพระสกัณฑุมารว่า “เหวยถั่ว” (達駝) และ *มหาเมฆสูตร* ซึ่งแปลเป็นภาษาจีนในช่วงครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 10 ระบุนามเทพเจ้าองค์ดังกล่าวว่า “เจี้ยนถั่ว” (建陀) (Li, 2012, p. 25) นอกจากนี้ คัมภีร์ *สุวรรณประภาไสตตมสูตร* ซึ่งแปลเป็นภาษาจีนโดยพระจากเอเชียกลางนามว่า ธรรมเกษม (พ.ศ. 928-976) เรียกพระสกัณฑุมารว่า “เหวยถั่ว” (達駝) และระบุหน้าที่ของท่านเหมือนกับคัมภีร์อื่นๆ ว่า ท่านเป็นหนึ่งในผู้ปกครองโลกและจะปกป้องผู้ที่ได้สดับฟังพระธรรมจากคัมภีร์ดังกล่าว (金光明经 *Suvarṇaprabhāsottamasūtra*, 2022)

² ในบทความนี้ ผู้เขียนใช้ตัวอักษรจีนแบบตัวย่อเป็นหลัก แต่จะใช้ตัวอักษรจีนแบบตัวเต็มเฉพาะนามของเทพเจ้าเหวยถั่วที่ปรากฏในคัมภีร์ฉบับต่างๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรที่ชาวจีนสมัยโบราณแต่ละยุคใช้สำหรับนามเทพเจ้าองค์นี้

อย่างไรก็ดี เชื่อกันว่าลักษณะทางประติมานวิทยาและตำแหน่งการจัดวางของเทพเหว่ยถั่วที่ปรากฏในปัจจุบันน่าจะสัมพันธ์กับเทพอีกองค์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีนามว่า “เหว่ยเทียนเจียงจวิน” (韋天將軍) เทพเจ้าองค์ดังกล่าวไม่ปรากฏมาก่อนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของอินเดีย แต่ปรากฏในคัมภีร์ที่ประพันธ์โดยพระสงฆ์จีนสมัยราชวงศ์ถังซึ่งมีนามว่า “เต้าเสวียน” (道宣) โดยในคัมภีร์ *ก่านทงลู่* (感通錄) กล่าวว่า ท้าวจตุโลกบาลแต่ละพระองค์มีแม่ทัพ 8 ท่าน ในบรรดาแม่ทัพ 32 ท่าน เหว่ยเทียนเจียงจวินมีความสามารถมากที่สุด โดยท่านเป็นแม่ทัพของท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้ ทั้งนี้ เหว่ยเทียนเป็นผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา หากมีวิญญาณชั่วร้ายมาทำร้ายผู้นับถือพระพุทธศาสนา เหว่ยเทียนเจียงจวินจะเข้าปกป้องทันที (Li, 2012, pp. 13-14) และในคัมภีร์ *ฝาย่วนจูหลิน* (法苑珠林) ซึ่งประพันธ์ขึ้นใน พ.ศ. 1211-1212 ท่านเต้าเสวียนระบุว่า

มีเทวดาองค์หนึ่งนามว่า เหว่ยคุน (ต้นฉบับในภาษาจีนเขียนว่า 韋琨-ผู้เขียน) เป็นหนึ่งในแปดแม่ทัพใหญ่ของท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้ ในบรรดาแม่ทัพ 32 ท่านของท้าวจตุโลกบาล 4 ท่าน มีแม่ทัพองค์นี้ครองตำแหน่งสูงสุด ท่านเป็นผู้มีปัญญาฉลาดเฉลียว... พระพักตร์หันเข้าหาเพื่อรับคำบัญชาจากพระพุทธเจ้า คอยปกป้องทั้งสามทวีป (Ding, 2011, p. 8)

ราวพุทธศตวรรษที่ 17 ซึ่งตรงกับราชวงศ์ซ่งใต้ ปรากฏหลักฐานเอกสารแสดงให้เห็นว่า คนจีนในช่วงเวลานั้นเห็นว่าเหว่ยถั่วกับเหว่ยเทียนเจียงจวินคือองค์เดียวกัน ตัวอย่างสำคัญคือ บทอรรถาธิบายคัมภีร์ *สุวรรณประภาโสตรมสูตร* ซึ่งเขียนโดยพระภิกษุจงเซียว (宗晓) (พ.ศ. 1694-1757) กล่าวว่า “เทพเจ้าเหว่ยถั่ว (ต้นฉบับในภาษาจีนเขียนว่า 韋陀天神-ผู้เขียน) แซ่เหว่ย (韋-ผู้เขียน) นามว่า คุน (琨-ผู้เขียน)” (Li, 2012, p. 24) นอกจากนี้ เมื่อมีการกล่าวถึงบทประพันธ์เกี่ยวกับ “เหว่ยเทียนเจียงจวิน” ของท่านเต้าเสวียน ท่านจงเซียวจะใช้คำว่า “เหว่ยถั่ว” แทน (Li, 2012, p. 24) อีกทั้งยังสังเกตได้ว่า ท่านจงเซียวใช้ตัวอักษร “韋” ซึ่งมาจากคำว่า “เหว่ยเทียนเจียงจวิน” แทนคำว่า “達” ที่ใช้มาแต่เดิม ในการระบุนามเทพเจ้าเหว่ยถั่ว หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้คนในสมัยนี้มองว่า “เหว่ยเทียนเจียงจวิน” และ “เหว่ยถั่ว” คือเทพองค์เดียวกัน และทำให้ลักษณะทางประติมานวิทยาของเทพเจ้าเหว่ยเทียนเจียงจวินกลายเป็นของเทพเจ้าเหว่ยถั่วด้วย

จากข้อมูลที่กล่าวไปข้างต้น เห็นได้ว่าเทพเจ้าเหว่ยถั่วหรือพระเวทโพธิสัตว์ที่เรารู้จักกันในปัจจุบันมีพัฒนาการมาจากเทพเจ้า 2 องค์ คือ พระสกันทกุมารและเหว่ยเทียนเจียงจวิน โดยเทพเจ้าทั้ง 2 องค์มีหน้าที่คล้ายกันคือเป็นผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงเกิดความสับสนและทำให้คนในช่วงสมัยพุทธศตวรรษที่ 17 เข้าใจว่าเทพทั้งสองเป็นองค์เดียวกัน พัฒนาการดังกล่าวสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1

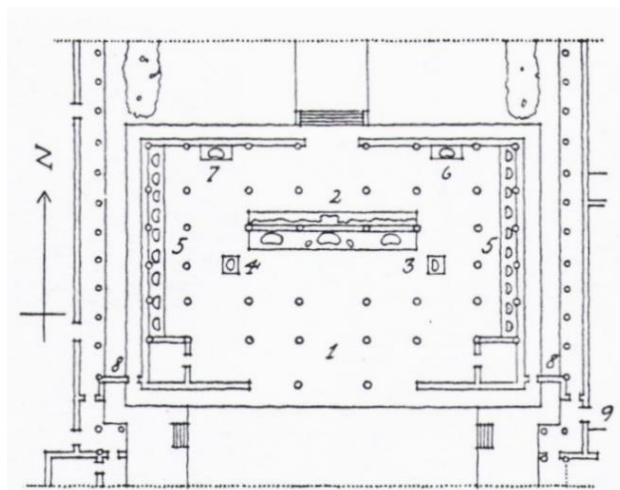
พัฒนาการความเข้าใจเกี่ยวกับเทพเจ้าเหวยถัวหรือพระเวทโพธิสัตว์

ช่วงเวลา	เทพเจ้า 達駄 สกันทกุมาร	เหวยเทียนเจียงจวิน 韋天將軍 เหวยคุน/ แม่ทัพท้าวจตุโลกบาล ประจำทิศใต้	เหวยถัว 韋駄 เกิดความเข้าใจผิดว่า เหวยถัว (สกันทกุมาร) และเหวยเทียน เจียงจวินเป็นองค์เดียวกัน ทั้งนี้ ขอให้สังเกตด้วยว่า ตัวอักษร “เหวย” 在这里 เขียนต่างจากตัวอักษร “เหวย” ในนามของสกันทกุมาร
พุทธศตวรรษที่ 9-10	กล่าวถึงครั้งแรกใน มหาปรินิพพานสูตร, มหาเมฆสูตร, สุวรรณประภาโสตตมสูตร		
พุทธศตวรรษที่ 13		กล่าวถึงครั้งแรกใน กานทงลู่, ฝ่ายวนจูหลิน	
พุทธศตวรรษที่ 17-18			กล่าวถึงครั้งแรกในบทอรรถาธิบาย คัมภีร์สุวรรณประภาโสตตมสูตร

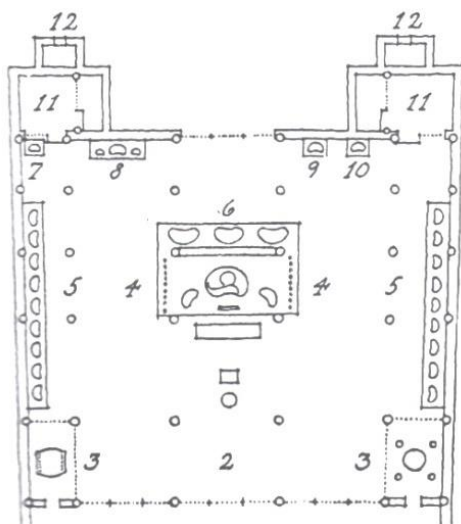
2.2 ตำแหน่งการจัดวางเหวยถัวในศิลปะจีนและศิลปะเวียดนาม

2.2.1 ศิลปะจีน

แนวคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าเหวยถัว (韋駄) ที่ปรากฏตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17-18 มีผลต่อการสร้างและแนวทางการจัดวางประติมากรรมองค์ดังกล่าวภายในวัด ด้วยสถานะความเป็นเทพบริวารและคอยรับบัญชาจากพระพุทธเจ้า ดังนั้น ช่างจึงจัดวางประติมากรรมเทพดังกล่าวไว้ในตำแหน่งที่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า เช่น ประดิษฐานด้านข้างติดกับแท่นประธานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน (ภาพที่ 3) หรืออาจตั้งอยู่ติดผนังด้านข้างหรือด้านหลังของวิหารประธานเช่นเดียวกับเทพเจ้าบริวารองค์อื่นๆ (ภาพที่ 4)

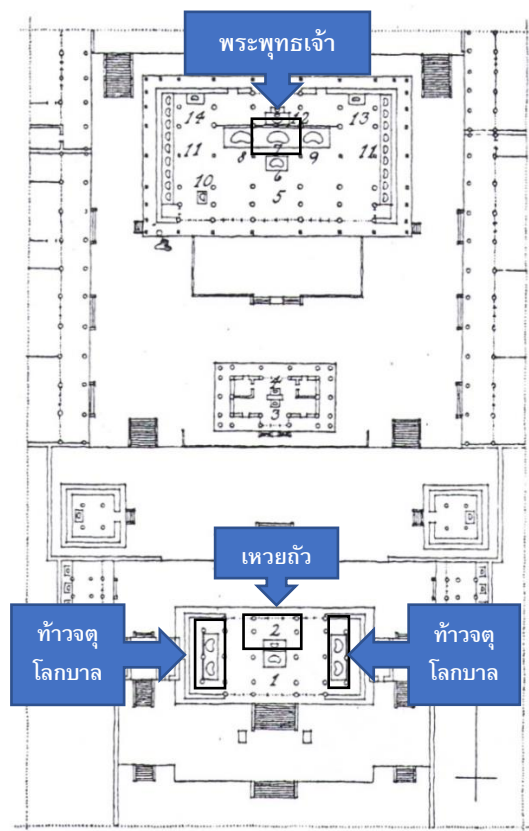
ภาพที่ 3. การจัดวางประติมากรรมภายในวิหารประธาน วัดเจ็ยจ้ง เมืองซูโจว มณฑลเจียงซู
หมายเลข 3 ในแผนผังคือตำแหน่งที่ตั้งเทพเจ้าเหว่ยถั่ว ซึ่งอยู่ด้านข้างประติมากรรมประธานของวิหาร
(ที่มา: J. Prip-Moller, 1967, Chinese Buddhist Monasteries, Sketch 37)

ภาพที่ 4. การจัดวางประติมากรรมภายในวิหารประธาน วัดจ้าวซิง เมืองหังโจว มณฑลเจียงซู
หมายเลข 7 ในแผนผังคือตำแหน่งที่ตั้งเทพเจ้าเหว่ยถั่ว ซึ่งประดิษฐานติดผนังด้านหลังของวิหาร
(ที่มา: J. Prip-Moller, 1967, Chinese Buddhist Monasteries, Sketch 60)

อีกตำแหน่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ภายในวิหารท้าวจุโลกบาล วัดในพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นในศตวรรษที่ 10 ประกอบด้วยกลุ่มอาคารที่จัดวางแบบสมมาตร วิหารประธานอยู่บนแกนกลางของวัด ทางด้านหน้าสุดของแนวแกนประธานเป็นที่ตั้งของอาคารทางเข้า โดยส่วนใหญ่อาคารดังกล่าวมักมีชื่อเรียกว่า เทียนหวังเตี้ยน ซึ่งแปลว่า วิหารท้าวจุโลกบาล เนื่องจากภายในวิหารดังกล่าวประดิษฐานท้าวจุโลกบาลที่ผนังด้านข้าง ข้างละ 2 องค์ ส่วนพื้นที่ตรงกลางก่อนไปทางด้านในมีการตั้งแท่นเพื่อประดิษฐานประติมากรรม 2 องค์ องค์แรกคือ พระพุทไธ (布袋) ซึ่งชาวจีนเชื่อว่าเป็นภาคหนึ่งของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ องค์ที่ 2 คือ เหว่ยถั่ว น่าสังเกตว่า ช่างจัดวางให้พระพุทไธหันหน้าออกไปทางหน้าวัด ในขณะที่เหว่ยถั่วหันหลังชนกับพระพุทไธและหันหน้าเข้าหาวิหารประธาน (ภาพที่ 5) เชื่อว่าการจัดวางเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างชัดสุดในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (พ.ศ. 1670-1822) ตัวอย่างสำคัญ อาทิ วัดหลิงหยิ่น (灵隐寺) (ภาพที่ 6) (Li, 2012, p. 34) การจัดวางเช่นนี้ยังเป็นที่ยอมรับหลายจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม

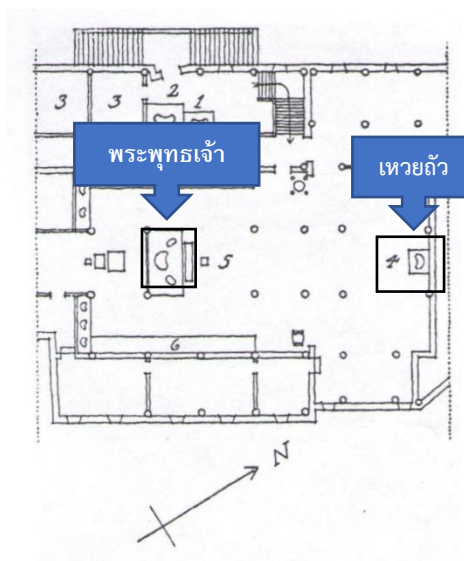
ก็ดี แบบแผนการจัดวางดังกล่าวข้างต้นอาจมีการปรับเปลี่ยนบ้าง เช่น วัดบางแห่งมีขนาดเล็ก ไม่สามารถสร้างวิหารท้าวจตุโลกบาลได้ จึงประดิษฐานเหยยถั่วไว้ในวิหารประธาน ติดผนังสกัดหน้า และหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธาน (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 5. การจัดวางประติมากรรมวัดฝ้ายอีวี่ เกาะผู้ถั่ว มณฑลเจ้อเจียง
เห็นว่าเทพเหยยถั่วประดิษฐานในวิหารท้าวจตุโลกบาลและหันพระพักตร์ไปทางพระพุทธรูปประธาน
(ที่มา: J. Prip-Moller, 1967, Chinese Buddhist Monasteries, Sketch 35)

ภาพที่ 6. ประติมากรรมเหยยถั่ว วัดหลิงหยิ่น เมืองหังโจว มณฑลเจ้อเจียง

ภาพที่ 7. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดตงเหยียน เขาจี้หวา มณฑลเหอหนาน
สังเกตเห็นว่าประติมากรรมเหว่ยถั่วประดิษฐานที่ผนังสกัดหน้าภายในวิหารประธาน
และหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธาน
(ที่มา: J. Prip-Moller, 1967, Chinese Buddhist Monasteries, Sketch 40)

แนวคิดในการจัดวางตำแหน่งดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับความเชื่อตามที่ระบุไว้ใน *ฝ่าหววนจูหลิน* ที่กล่าวถึงเหว่ยเทียนเจียงจวินว่า “พระพักตร์หันเข้าหาเพื่อรับคำบัญชาจากพระพุทธเจ้า” ดังนั้น เมื่อเทพเจ้าเหว่ยถั่วรวมความเชื่อของเทพเจ้าเหว่ยเทียนเจียงจวิน จึงทำให้ประติมากรรมเหว่ยถั่วมีตำแหน่งจัดวางต่างจากประติมากรรมองค์อื่นๆ ที่ตั้งภายในศาสนสถานเดียวกัน โดยทั่วไป ตำแหน่งวิหารประธานอยู่ถัดมาจากอาคารทางเข้า (หรือวิหารท้าวจตุโลกบาล) ซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ โดยพระพุทธเจ้าศากยมุณีเป็นประธาน ดังนั้น ตำแหน่งของเทพเหว่ยถั่วจะสัมพันธ์กับพระพุทธรูปประธานในวิหารประธาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเทพเหว่ยถั่วกำลังหันเข้าหาพระพุทธเจ้าศากยมุณีเพื่อรับคำบัญชา

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ปัจจัยที่ทำให้ช่างเลือกจัดวางประติมากรรมเหว่ยถั่วในวิหารท้าวจตุโลกบาล (ภาพที่ 5) ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับลักษณะที่สืบมาจากประติมานวิทยาเดิมของเหว่ยเทียนเจียงจวิน ทั้งนี้ จินเป็นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับทิศใต้ โดยพระราชวัง ศาสนสถานในศาสนาพุทธและเต๋า รวมถึงบ้านเรือนนิยมสร้างหันไปทางทิศใต้ ดังนั้น พื้นที่ของอาคารทางเข้าหรือวิหารท้าวจตุโลกบาลมักอยู่ทางทิศใต้สุดของวัด ตำแหน่งดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับลักษณะประการหนึ่งของเหว่ยเทียนเจียงจวินด้วย กล่าวคือ ท่านเป็นหนึ่งในแปดแม่ทัพใหญ่ของท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้ ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า ด้วยตำแหน่งอาคารที่อยู่ทางทิศใต้ จึงเหมาะสมที่จะเลือกประติมากรรมองค์นี้ให้ประจำอยู่ที่ดังกล่าว อีกทั้งท่านมีความสัมพันธ์กับท้าวจตุโลกบาลอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงเหมาะที่จะประดิษฐานไว้ในวิหารท้าวจตุโลกบาลด้วย

จากหลักฐานศิลปกรรมในจิน ทำให้เห็นภาพชัดเจนว่าเทพเจ้าเหว่ยถั่วองค์นี้น่ามีลักษณะต่างๆ ของพระสัณทกุมารและเหว่ยเทียนเจียงจวินมาผสมผสานกัน ดังนี้

ลักษณะของเทพเหว่ยถั่ว (韋駝)	ที่มา	หมายเหตุ
พระนาม “เหว่ยถั่ว”	พระสกันทกุมาร	คำว่า “เหว่ยถั่ว” เขียนต่างกัน แต่ออกเสียงเหมือนกัน โดยพระนามของพระเวทโพธิสัตว์เขียนว่า 韋駝 แต่พระนามของพระสกันทกุมารเขียนว่า 達駝
พระพักตร์หันเข้าหาพระพุทธรูปเจ้า	เหว่ยเทียนเจียงจวิน	-
หนึ่งในแปดแม่ทัพใหญ่ของ ท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้	เหว่ยเทียนเจียงจวิน	-

2.2.2 ศิลปะเวียดนาม

ดังได้กล่าวข้างต้นว่าพุทธศิลป์ของเวียดนามได้แรงบันดาลใจจากงานพุทธศิลป์จีนเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการบูชาเทพเจ้าเหว่ยถั่วด้วย โดยพบว่ามีการจัดวางคล้ายกันกับจีน เช่น ตำแหน่งจัดวางจะอยู่ด้านข้างพระประธาน (ภาพที่ 8) บางแห่งอาจประดิษฐานติดผนังด้านข้างของอาคารประธาน หรืออาคารชั้นรองที่อยู่บนแนวแกนประธาน (ภาพที่ 9) นอกจากนี้ บางวัดมีการจัดวางประติมากรรมเหว่ยถั่วหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธานเหมือนกับที่พบในศิลปะจีนเช่นกัน โดยพบว่าจัดวางไว้ภายในวิหารประธาน บริเวณกลางผนังสกัดหน้า (ภาพที่ 10) แต่น่าสังเกตว่าไม่พบการประดิษฐานประติมากรรมเหว่ยถั่วร่วมกับท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ อีกทั้งการจัดวางเทพเจ้าเหว่ยถั่วจะไม่เป็นที่นิยมเหมือนกับในศิลปะจีน เนื่องจากพบเพียงบางวัดเท่านั้น ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับการศึกษาการจัดวางประติมากรรมภายในวัดของศิลปะเวียดนาม ที่ไม่ได้ระบุถึงเทพเหว่ยถั่ว (Kumar, 2001, pp. 96-98) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจไม่นิยมประดิษฐานเทพเจ้าองค์ดังกล่าวนัก

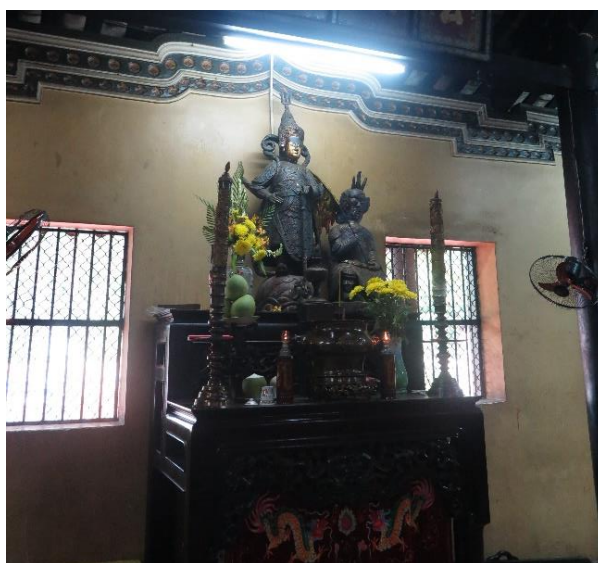

ภาพที่ 8. ประติมากรรมเหว่ยถั่วภายในวิหารประธานวัด Giac Lam เมืองโฮจิมินห์
สังเกตได้ว่าประติมากรรมตั้งอยู่ด้านข้างพระพุทธรูปประธาน

ภาพที่ 9 ก. วิหารที่ประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถั่ว
วิหารดังกล่าวเป็นวิหารชั้นรองบนแนวแกนประธาน
ของวัด Tay Phuong เมือง Ha Tay
(ดัดแปลงจาก <https://www.orientalarchitecture.com/sid/14>
14/vietnam/hanoi/tay-phuong-pagoda)

ภาพที่ 9 ข. ประติมากรรมเหว่ยถั่ว
ซึ่งประดิษฐานในวิหารชั้นรอง
ของวัด Tay Phuong เมือง Ha Tay

ภาพที่ 10. ประติมากรรมเหว่ยถั่วภายในวิหารประธานวัด Giac Lam เมืองโฮจิมินห์
สังเกตได้ว่าประติมากรรมประดิษฐานติดผนังสกัดหน้าบนแนวแกนประธาน
และหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธาน

ข้อสังเกตข้างต้นแสดงให้เห็นว่าถึงแม้งานพุทธศิลป์ในศิลปะเวียดนามได้แรงบันดาลใจจากศิลปะจีน แต่จะเห็นได้ว่าชาวเวียดนามอาจปรับเปลี่ยนลักษณะบางอย่างตามความเชื่อและความเข้าใจของตนเอง เช่น การไม่นำเทพเจ้าเหว่ยถั่วประดิษฐานร่วมกับท้าวจตุโลกบาล และสะท้อนให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับเทพเจ้าเหว่ยถั่วในเวียดนามอาจแตกต่างจากจีน จึงทำให้มีเพียงบางวัดที่ประดิษฐานเทพเจ้าองค์นี้

3. การจัดวางเหวี่ยงถั่วในวัดมหายานจีนนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ

ปัจจุบันนี้ ในกรุงเทพฯ มีวัดจีนนิกายทั้งหมด 5 วัด และวัดอนัมนิกายทั้งหมด 7 วัด โดยมีประวัติทั้งที่สร้างตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 9

อาคารประธานของวัดจีนนิกายและอนัมนิกายบางแห่งมีการประดิษฐานโบสถ์รอบอาคารประธาน เช่น วัดมังกรกมลาวาสและวัดอนัมนิกายาราม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาคารเหล่านั้นมีสถานะเป็นอุโบสถของวัด อย่างไรก็ตาม อาคารประธานบางวัดไม่ปรากฏหลักฐาน เช่น วัดคิซมณูวิหารและวัดมงคลสมาคม ดังนั้น ในการพิจารณาตำแหน่งของเทพเหวี่ยงถั่ว จึงขอใช้คำว่า “อาคารประธาน” เพื่อสื่อความหมายถึงอาคารหลักของวัดแห่งนั้นซึ่งรวมทั้งอุโบสถและวิหาร

หากพิจารณาเฉพาะตำแหน่งที่ตั้งประติมากรรมเหวี่ยงถั่ว สามารถสรุปเป็นตารางดังนี้

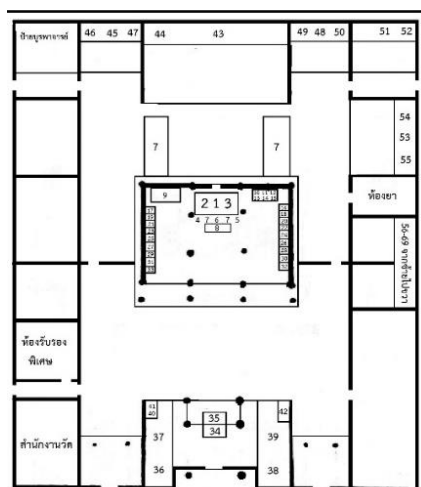
ตารางที่ 2

ตำแหน่งที่ตั้งประติมากรรมเหวี่ยงถั่วในวัดมหายานจีนนิกายและอนัมนิกาย กรุงเทพฯ

ตำแหน่งที่ตั้ง วัด	ภายใน อาคารประธาน	ภายนอก อาคารประธาน	บนแนว แกนประธาน	นอกแนว แกนประธาน	หันหน้าเข้าหา พระประธาน
วัดจีนนิกาย					
วัดทิพยวารีวิหาร	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	
วัดบำเพ็ญจินพรต		✓	✓		✓
วัดมังกรกมลาวาส		✓ วิหารท้าวจตุโลกบาล	✓		✓
วัดโพธิ์แมนคุณาราม		✓ วิหารท้าวจตุโลกบาล	✓		✓
วัดคิซมณูวิหาร	✓ ประดิษฐานติดกับ ฝั่งซ้ายของผนัง สกัดหน้า		✓		✓
วัดอนัมนิกาย					
วัดมงคลสมาคม		✓	✓		✓
วัดอุภัยราชบำรุง	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	
วัดอนัมนิกายาราม	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	
วัดสมณานัมบริหาร	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	
วัดกุศลสมาคร	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	
วัดชัยภูมิการาม	✓ พื้นที่ด้านหน้าไม่ ติดผนังสกัดหน้า		✓		✓
วัดโลกานุเคราะห์	✓ ตำแหน่งบริวาร			✓	

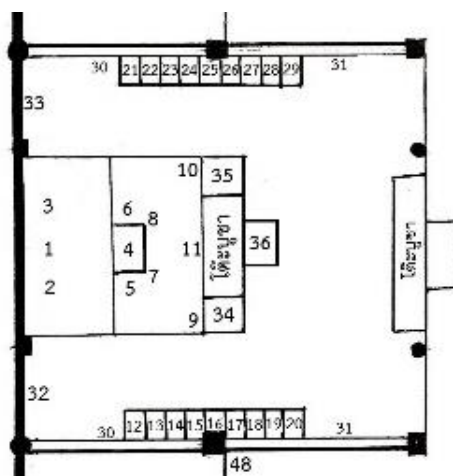
จากตารางข้างต้น หากพิจารณาเปรียบเทียบกับตำแหน่งเทพเหว่ยถั่วที่ปรากฏในจีนและเวียดนามพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

วัดจีนนิกาย การประดิษฐานเทพเหว่ยถั่วของทุกวัดแสดงถึงความสัมพันธ์กับความนิยมประดิษฐานเทพเจ้าองค์ดังกล่าวในงานศิลปะจีน แต่น่าสังเกตว่าวัดที่มีการประดิษฐานเทพเหว่ยถั่วในวิหารทำวจุโลกบาล มีเพียง 2 วัด คือ วัดมังกรกมลาวาส (ภาพที่ 11) และวัดโพธิ์แมนคุณาราม ส่วนวัดจีนนิกายแห่งอื่นประดิษฐานเทพเจ้าองค์ดังกล่าวที่ด้านข้างพระประธาน เช่น วัดทิพยวารีวิหาร (ภาพที่ 12) หรือในตำแหน่งด้านหน้าพระประธาน เช่นเดียวกับวัดมังกรกมลาวาสและวัดโพธิ์แมนคุณาราม แต่ไม่มีการสร้างวิหารทำวจุโลกบาล วัดที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดบำเพ็ญจินพรต (ภาพที่ 13) และวัดศิขณภูมิวิหาร

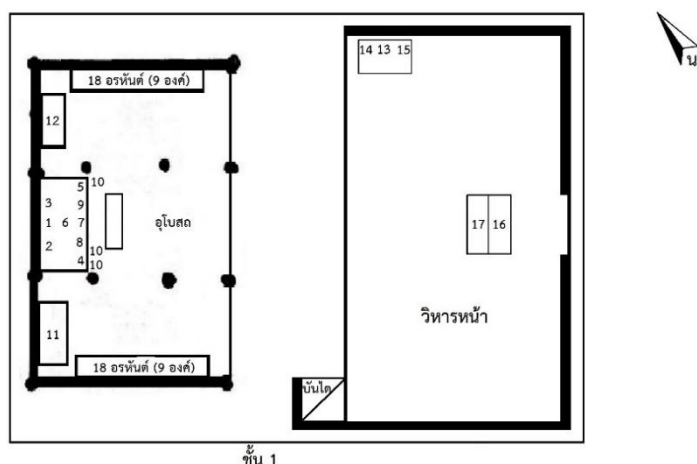
ภาพที่ 11. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดมังกรกมลาวาส

ประติมากรรมเหว่ยถั่ว (หมายเลข 35) ประดิษฐานภายในวิหารทำวจุโลกบาล (หมายเลข 36-39 คือทำวจุโลกบาล) และหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธานที่ประดิษฐานอยู่ในอาคารประธาน (หมายเลข 1) (ที่มาภาพลายเส้น: วิศวะ ชินโย)

ภาพที่ 12. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดทิพยวารีวิหาร

ประติมากรรมเหว่ยถั่ว (หมายเลข 8) ประทับยืนอยู่เยื้องมาทางด้านซ้ายของพระพุทธรูปประธาน (หมายเลข 1) (ที่มาภาพลายเส้น: วิศวะ ชินโย)

ภาพที่ 13. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดป่าเพ็ญจินพรต

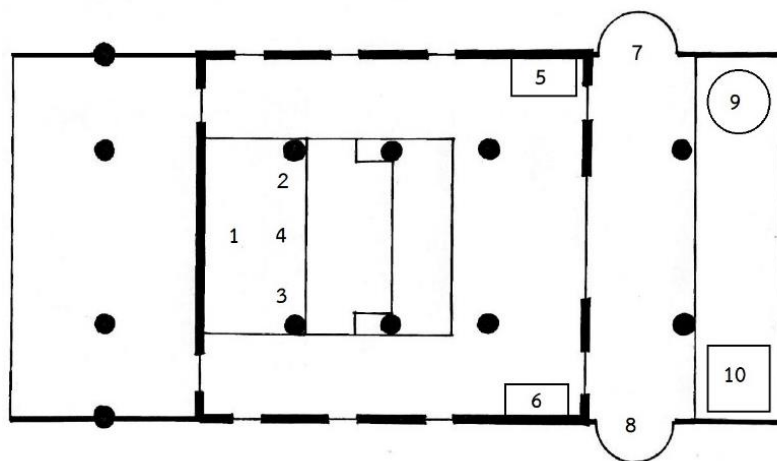
สังเกตได้ว่าประติมากรรมเหยี่ยวตัวตั้งอยู่บนแกนประธาน (หมายเลข 17)

หันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธาน (หมายเลข 1) แต่ไม่ได้อยู่ภายในวิหารท้าวจตุโลกบาล
(ที่มาภาพลายเส้น: วิสวะ ชินโย)

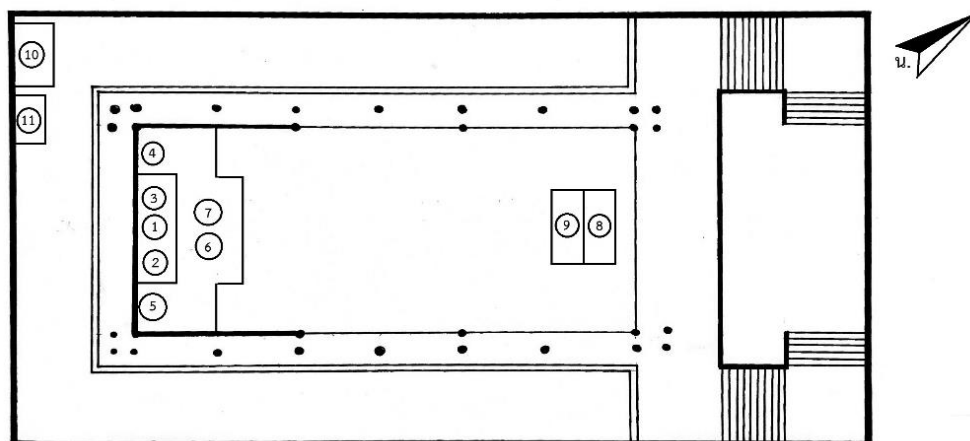
การจัดวางที่กล่าวมาข้างต้นแสดงถึงการสืบทอดคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพเหยี่ยวและแนวทางการประดิษฐานเทพเจ้าเหยี่ยวที่มีมาก่อนในจีน แต่น่าสังเกตว่ามีวัดจีนในกรุงเทพฯ 2 แห่งที่ประดิษฐานเทพเจ้าเหยี่ยวในวิหารท้าวจตุโลกบาล แต่อีก 3 แห่งกลับประดิษฐานประติมากรรมเทพเจ้าองค์นี้ไว้ในอาคารประธาน แนวทางดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับขนาดพื้นที่ของวัดซึ่งค่อนข้างเล็ก ซ้ำจึงต้องลดทอนอาคารบางหลังออก ซึ่งรวมถึงวิหารท้าวจตุโลกบาล ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ต้องประดิษฐานเทพเหยี่ยวในตำแหน่งอื่นแทน คือภายในอาคารประธาน โดยยังคงแนวคิดดั้งเดิมบางประการไว้ เช่น การประดิษฐานเทพองค์ดังกล่าวไว้ที่ผนังด้านข้าง หรือผนังสกัดหลัง ซึ่งเป็นตำแหน่งบริวาร หรือจัดวางเทพเหยี่ยวไว้ในพื้นที่ด้านหน้าภายในอาคารประธาน โดยหันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปประธานและรักษาระยะห่างระหว่างพระพุทธรูปประธาน กับเทพเจ้าเหยี่ยว เพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติศาสนพิธีต่างๆ

แนวทางนี้ปรากฏมาก่อนในจีนดังที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่างผู้ออกแบบคำนึงถึงคติความเชื่อเดิม แต่ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงขนาดของพื้นที่และการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคารด้วยเช่นกัน จึงมีทั้งการลดทอนและรักษารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเหยี่ยว

วัดอนัมมิทาย การประดิษฐานเทพเจ้าเหยี่ยวในวัดกลุ่มนี้อาจไม่เกี่ยวกับการออกแบบพุทธสถานในเวียดนามโดยตรง เหตุผลสำคัญคือวัดอนัมมิทายในกรุงเทพฯ ประดิษฐานเทพเจ้าเหยี่ยวทุกวัด ซึ่งดูขัดจากพุทธสถานในเวียดนามที่ไม่ค่อยนิยมเท่าไรนัก ดังนั้น ถึงแม้ว่าการประดิษฐานเทพเจ้าเหยี่ยวมีมาก่อนในศิลปะเวียดนาม แต่แนวทางการประดิษฐานเทพเจ้าองค์นี้อย่างแพร่หลายในวัดอนัมมิทายน่าจะได้แรงบันดาลใจจากวัดจีนในกรุงเทพฯ และการเลือกตำแหน่งเพื่อจัดวางน่าจะคำนึงถึงขนาดพื้นที่เป็นหลักเช่นกัน (ภาพที่ 14-15)

ภาพที่ 14. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดอุภัยราชบำรุง
สังเกตได้ว่าประติมากรรมเหยี่ยวประดับฐานติดผนังด้านข้างของอาคารประธาน (หมายเลข 6)
ส่วนหมายเลข 1 คือ ตำแหน่งพระพุทธรูปประธาน
(ที่มาภาพลายเส้น: วิศวะ ชินโย)

ภาพที่ 15. การจัดวางประติมากรรมภายในวัดชัยภูมิการาม
ประติมากรรมเหยี่ยวประดับฐานบนแกนประธาน (หมายเลข 9) และหันหน้าเข้าหาพระพุทธรูปประธาน (หมายเลข 1)
ทั้งนี้ ช่างรักษาระยะห่างระหว่างตำแหน่งที่ตั้งระหว่างประติมากรรมเหยี่ยวกับพระพุทธรูปประธาน
อาจเพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติศาสนพิธีต่างๆ
(ที่มาภาพลายเส้น: วิศวะ ชินโย)

เพราะเหตุใดวัดจีนนิกายจึงมีอิทธิพลต่อการจัดวางเทพเหยี่ยวในวัดอนัมนิกาย น่าสังเกตว่าอิทธิพลศิลปะจีนสะท้อนผ่านงานศิลปกรรมอื่นภายในวัดอนัมนิกายด้วย เช่น การใช้หน้าบันทรงห้าธาตุตามแบบงานสถาปัตยกรรมเจ้านั้นของชาวจีนแต่จิวและการประดิษฐานประติมากรรมพระโพธิสัตว์ไมตรีโยในรูปแบบของพระอ้วนที่มีนามว่าปู่ไต้ที่ตำแหน่งด้านหน้าวัด เป็นต้น การที่อิทธิพลศิลปะจีนปรากฏในวัดอนัมนิกายอาจมีเหตุผลมาจากผู้อุปถัมภ์วัดอนัมนิกายหลายแห่งเป็นชาวจีน โดยมีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่า ตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมาเริ่มมีชาวจีนในกรุงเทพฯ อุปถัมภ์วัดอนัมนิกายและมากขึ้นเรื่อยๆ ในสมัยถัดมา (Kosittanakiat, 2005, pp. 29-39) ตัวอย่างสำคัญ เช่น วัดกุศลสมาคร สร้างบนที่ดินบริจาคของพระเจริญราชชน (เท่ง เลหาเศรษฐี) (ประวัติวัดกุศลสมาคร,

2550, น. 5) และวัดอุภัยราชบำรุง ซึ่งรัชกาลที่ 5 ได้รับสั่งให้พระยาโชฎีกราชเศรษฐี (พุก โชติกสวัสดิ์) รับผิดชอบงานปฏิสังขรณ์ (อุภัยฉลอง, 2543, น. 7) ทั้งสองท่านเป็นขุนนางชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ พระภิกษุในอนัมนิกายที่เป็นชาวนวนหรือชาวเวียดนามมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง และเริ่มชัดเจนตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในอนัมนิกายมากขึ้น ส่งผลให้มีบทบาทสำคัญในอนัมนิกายมากขึ้นตามไปด้วย อาทิ พระคณานัมสมณาจารย์ (โผเรียน เป้า) มีบิดาเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน มารดาเป็นชาวไทย (พระคณานัมสมณาจารย์ (โผเรียน เป้า), 2535, น. (7))

จากมูลเหตุที่กล่าวมาข้างต้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะมีการรับอิทธิพลศิลปะจีนเข้ามาใช้ในการออกแบบด้วย ปัจจัยดังกล่าวต่างจากวัดจีนนิกายที่ผู้อุปถัมภ์และพระภิกษุยังมีเชื้อสายจีน ซึ่งยังมีความผูกพันกับบ้านเกิดของบรรพบุรุษอยู่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัดจีนนิกายยังคงลักษณะความเป็นจีนค่อนข้างชัดเจน ในขณะที่วัดอนัมนิกายมีความแตกต่างจากวัดในเวียดนามในด้านรูปแบบศิลปกรรม

4. สรุปและอภิปรายผล

เทพเจ้าเหว่ยถัวเป็นเทพธรรมบาลสำคัญองค์หนึ่งในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของจีน จากการศึกษาด้านปริมาณวิทยายพบว่า เทพเจ้าองค์นี้เกิดจากการผนวกรวมเทพเจ้า 2 องค์ คือ พระสกันทกุมารและเหว่ยเทียนเจียงจวิน ทำให้เทพเจ้าองค์นี้มีลักษณะทางปริมาณวิทยาสัมพันธ์กับเทพเจ้าทั้ง 2 องค์ กล่าวคือ พระนามเหว่ยถัวที่มาจากพระนามของพระสกันทกุมาร ส่วนสถานะแม่ทัพของท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้และลักษณะท่าทางที่หันพระพักตร์เข้าหาพระพุทธรูปเจ้าเพื่อรื้อรับคำบัญชาซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะทางปริมาณวิทยายของเหว่ยเทียนเจียงจวิน การผสมผสานดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 และมีผลต่อการประดิษฐานประติมากรรมเทพเจ้าองค์นี้ภายในวัดของจีนด้วย เช่น การประดิษฐานเทพเจ้าองค์นี้ในตำแหน่งบริวารภายในอาคารประธานหรือการประดิษฐานไว้ภายในวิหารท้าวจตุโลกบาล หรือที่ผนังสกัดหน้าของอาคารประธานและจัดให้พระพักตร์หันเข้าหาพระพุทธรูปประธาน ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวส่งไปยังงานพุทธศิลป์ในศิลปะเวียดนามเช่นกัน แต่น่าสังเกตว่าไม่ได้รับความนิยมเท่าศิลปะจีน และลดทอนรายละเอียดบางอย่าง เช่น ไม่พบการประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถัวภายในวิหารท้าวจตุโลกบาล

การประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถัวปรากฏในวัดจีนนิกายและวัดอนัมนิกายในกรุงเทพฯ เช่นกัน จากการศึกษา ทำให้สันนิษฐานได้ว่าวัดจีนนิกายยังคงสืบต่อแนวคิดการบูชาเทพเจ้าเหว่ยถัว อย่างไรก็ตาม ขนาดพื้นที่ที่มีผลต่อการเลือกตำแหน่งจัดวางเทพเจ้าเหว่ยถัวด้วย ดังจะเห็นได้จากวัดที่มีขนาดใหญ่ มีการสร้างวิหารท้าวจตุโลกบาลและภายในประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถัวเหมือนที่พบในศิลปะจีน แต่สำหรับวัดขนาดเล็ก อาจประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถัวภายในอาคารประธานแทน

สำหรับวัดอนัมนิกาย การประดิษฐานเทพเจ้าเหว่ยถัวคงได้แรงบันดาลใจจากวัดจีนนิกายและศิลปะจีนเป็นหลัก เนื่องจากในศิลปะเวียดนาม การประดิษฐานเทพเจ้าองค์ดังกล่าวไม่เป็นที่นิยมเท่าศิลปะจีน ทั้งนี้มูลเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวสัมพันธ์กับภูมิหลังของวัดอนัมนิกายที่มีผู้อุปถัมภ์ตั้งแต่วัดรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจีน อีกทั้งพระสงฆ์อนัมนิกายที่เป็นชาวนวนมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องและชัดเจนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้วัดอนัมนิกายในกรุงเทพฯ ได้รับอิทธิพลศิลปะจีนมากกว่าศิลปะเวียดนาม

รายการอ้างอิง

- ประวัติวัดกุศลสมาคร. (2550). กรุงเทพฯ: วัดกุศลสมาคร.
- พระคณานัมมสมาจารย์ (โผเรียน เป้า). (2535). *ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์เป็นพระราชอาคันตุกะที่พระคณานัมมสมาจารย์ (โผเรียน เป้า) เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิการาม กรุงเทพมหานคร 16 พฤษภาคม 2535*. กรุงเทพฯ: วัดชัยภูมิการาม.
- พระครูคณานัมมสมาจารย์ (โผเรียน เป้า). (2507). *ประวัติพระสงฆ์อันมณีภายในราชอาณาจักรไทย และประวัติความเป็นมาของชนเชื้อชาติญวนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์*. พระนคร: ม.ป.พ.
- อุภัยฉลอง. (2543). กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- Kosittanakiat, Tiwaree. (2005). *The Adaptation of Annam-Nikai in Bangkok* (Thesis for Master of Arts Program in Thai Studies). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Kumar, Bachchan. (2001). *The Buddhist Art: Vietnamese Perspectives*. Delhi: B.R. Publishing Corporation.
- Li, Xinjie. (2012). *Weituo: a Protective Deity in Chinese Buddhism and Chinese Art* (Dissertation for Master of Arts). University of Macau, Macau.
- Prip-Moller, Johannes. (1967). *Chinese Buddhist Monasteries*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Tay Phuong Pagoda. (2022). Retrieved January 20, 2022, from <https://www.orientalarchitecture.com/sid/1414/vietnam/hanoi/tay-phuong-pagoda>.
- 丁清玲, 2011, 南皮“石金刚”艺术考察报告》, 河北师范大学硕士学位论文 Ding Qingling. (2011). Nanpi Shijingang Yishu Kaocha Baogao (Dissertation for Master Degree). Hebei Normal University, Hebei. (รายงานการสำรวจด้านศิลปกรรม “วัชรปาณีศิลา” เมืองหนานผี).
- 金光明经 Suvarṇaprabhāsottamasūtra. (2022). Retrieved January 14, 2022, from <https://cbetaonline.dila.edu.tw/search/?q=%E0%B9%88%E9%87%91%E5%85%89%E6%98%8E&lang=zh>.